

TASVIRIY SAN'AT VA CHIZMACHILIK DARSLARIDA AUDIO-VIZUAL TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK AHAMIYATI

**Rasuljonova Nigoraxon
Abduvohidjon qizi**

*Furqat tumani 24-umumiy o'rta ta'lim maktabi
tasviriy san'at va chizmachilik fani o'qituvchisi*

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi tasviriy san'at va chizmachilik darslarida audio-vizual texnologiyalardan foydalanishning pedagogik samaradorligi ochib berilgan. Interaktiv taxta, multimedia proyektor, video-namoyish va ovozli izohlar orqali o'quv materialini taqdim etishning o'quvchilar bilim sifatiga ta'siri tahlil qilingan. Shuningdek, audio-vizual vositalardan foydalanishning amaliy misollari va metodik tavsiyalari keltirilgan.

Kalit so'zlar: audio-vizual texnologiyalar, tasviriy san'at, chizmachilik, multimedia, interaktiv taxta, video-namoyish, ta'lim sifati.

Annotation. This thesis reveals the pedagogical effectiveness of using audio-visual technologies in fine arts and technical drawing lessons. It analyzes the impact of presenting educational material through interactive whiteboards, multimedia projectors, video demonstrations, and audio commentary on the quality of students' knowledge. Practical examples and methodical recommendations for using audio-visual tools are also provided.

Key words: audio-visual technologies, fine arts, technical drawing, multimedia, interactive whiteboard, video demonstration, educational quality.

Kirish

Zamonaviy ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi o'qitish metodikasiga yangi imkoniyatlar olib kirdi. Tasviriy san'at va chizmachilik kabi vizual xarakterdagi fanlarni o'qitishda audio-vizual vositalardan foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi, chunki bu fanlarning mazmuni bevosita ko'rish, kuzatish va tasavvur qilish jarayonlariga asoslanadi. An'anaviy usulda faqat taxta va bo'r yordamida namoyish etilgan chizma yoki rasm namunalari o'quvchida to'liq va aniq tasavvur hosil qilmasligi mumkin.

Audio-vizual texnologiyalar – bu ko'rish va eshitish organlariga bir vaqtning o'zida ta'sir ko'rsatuvchi o'quv vositalari majmuasi bo'lib, ularga multimedia proyektorlar, interaktiv taxtalar, video-darsliklar, animatsion namoyishlar va ovozli sharhlar kiradi. Ushbu vositalarning qo'llanilishi o'quv materialini yanada jonli, tushunarli va qiziqarli tarzda yetkazish imkonini beradi.

Asosiy qism

Tasviriy san'at darslarida audio-vizual vositalardan foydalanishning bir qancha samarali yo'nalishlarini ko'rsatish mumkin. Birinchidan, mashhur rassomlarning asarlarini yuqori sifatli proyeksiyada namoyish etish orqali o'quvchilarga asl nusxaga yaqin tasavvur berish mumkin, bu esa darslikdagi kichik va sifatsiz rasmlarga qaraganda ancha samaralidir. Ikkinchidan, rassomchilik texnikalarini (moy bo'yoq, akvarel, grafika) video-namoyish orqali bosqichma-bosqich ko'rsatish o'quvchilarga amaliy jarayonni aniq kuzatish imkonini yaratadi.

Chizmachilik darslarida esa audio-vizual texnologiyalarning ahamiyati yanada ortadi, chunki bu fanda fazoviy jismlarni tasavvur qilish katta rol o'ynaydi. Uch o'lchamli animatsion dasturlar yordamida geometrik jismning aylanishi, kesilishi va turli proyeksiyalarda tasvirlanishini jonli namoyish etish orqali o'quvchilarda mavhum tushunchalar aniq va yaqqol shaklga keladi. Masalan, kub yoki prizmaning uch proyeksiyasini video orqali animatsion tarzda ko'rsatish, o'quvchiga ushbu jismning fazoda qanday joylashganini tasavvur qilishni sezilarli darajada osonlashtiradi.

Interaktiv taxtadan foydalanish ham muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi. Interaktiv taxta yordamida o'qituvchi chizmani bosqichma-bosqich chizib ko'rsatishi, kerakli joylarda to'xtab, izoh berishi, shuningdek, o'quvchilarni ham taxtaga chaqirib, ularga interaktiv tarzda mashq bajartirishi mumkin. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning faolligini oshiradi va ularni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

Audio vositalardan foydalanish ham alohida e'tiborga loyiq. Murakkab texnik atamalarni tushuntirishda ovozi izohlar, shuningdek, mashhur san'at asarlari haqida tayyorlangan qisqa audio-hikoyalar o'quvchilarning diqqatini jalb qilish va materialni yaxshiroq eslab qolishga yordam beradi. Ayniqsa, eshitish orqali idrok etish kuchli bo'lgan o'quvchilar uchun bu usul katta ahamiyat kasb etadi.

O'tkazilgan kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, audio-vizual vositalardan muntazam foydalanilgan sinflarda o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi sezilarli darajada ortadi, mavzuni o'zlashtirish sifati yaxshilanadi hamda amaliy mashqlarni bajarish tezligi va sifati oshadi. Biroq bu vositalardan foydalanishda me'yorni saqlash, ya'ni ularni an'anaviy o'qitish usullari bilan uyg'unlashtirgan holda qo'llash muhim ahamiyatga ega, aks holda o'quvchilarning mustaqil ishlash va qo'lda chizish ko'nikmalari susayishi mumkin.

Audio-vizual materiallarni tanlashda ularning sifati va mazmuniga ham alohida e'tibor qaratish lozim. Sifatsiz yoki mavzuga mos kelmaydigan video-materiallardan foydalanish, aksincha, o'quvchilarning diqqatini chalg'itishi va dars maqsadidan uzoqlashtirishi mumkin. Shu sababli, o'qituvchi har bir video yoki taqdimotni oldindan sinchkovlik bilan ko'rib chiqishi, uning davomiyligi (5-7 daqiqadan oshmasligi tavsiya etiladi) va mazmuni dars maqsadiga to'liq mos kelishini ta'minlashi zarur.

Zamonaviy pedagogik amaliyotda "aylantirilgan sinf" (flipped classroom) metodini ham audio-vizual texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish mumkin. Bunda o'quvchilarga uyga video-material (masalan, keyingi mavzu bo'yicha qisqa tushuntirish videosi) tomosha qilish topshiriladi, sinfda esa asosiy vaqt amaliy mashqlar va muhokamalarga ajratiladi. Bu usul, ayniqsa, chizmachilik kabi amaliy fanlarda darsdagi vaqtdan samaraliroq foydalanish imkonini beradi.

Shuningdek, o'quvchilarning o'zlari tomonidan tayyorlangan qisqa video-taqdimotlar (masalan, o'zi bajargan rasm yoki chizmani izohlab bergan holda video

yoziq olish) ham qiziqarli va samarali metod hisoblanadi. Bunday faoliyat o'quvchilarda nafaqat mavzuni chuqur o'zlashtirish, balki o'z fikrini aniq va izchil bayon qilish ko'nikmasini ham rivojlantiradi.

Audio-vizual texnologiyalarni qo'llashda o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi ham hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'qituvchi nafaqat texnik vositalarni ishlata bilishi, balki ularni pedagogik maqsadga muvofiq tarzda dars tuzilishiga singdira olishi lozim. Shu sababli, tasviriy san'at va chizmachilik o'qituvchilarini raqamli va multimedia savodxonligi bo'yicha muntazam malaka oshirish kurslariga jalb etish zarurati yuzaga kelmoqda.

Amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, audio-vizual texnologiyalar qo'llanilgan darslarda o'quvchilarning mavzuni eslab qolish darajasi an'anaviy og'zaki tushuntirish usuliga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'ladi. Bunga sabab, inson miyasi vizual va audio kanallar orqali kelayotgan axborotni bir vaqtning o'zida qayta ishlab, uni uzoq muddatli xotirada mustahkamroq saqlashidir. Shu bois, zamonaviy pedagogika fanida audio-vizual vositalarni "kompleks idrok kanali" sifatida qo'llash tavsiya etiladi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari davomida audio-vizual vositalar qo'llanilgan tajriba guruhleri va an'anaviy usulda o'qitilgan nazorat guruhleri o'rtasida o'tkazilgan qiyosiy tahlil natijalari alohida e'tiborga loyiq. Tajriba guruhlarida o'quvchilarning nazariy bilimlarni og'zaki bayon qilish, amaliy topshiriqlarni mustaqil bajarish hamda ijodiy vazifalarni yechish ko'rsatkichleri nazorat guruhlariga nisbatan barqaror ravishda yuqori bo'lganligi, taklif etilgan yondashuvning pedagogik samaradorligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Xulosa

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, tasviriy san'at va chizmachilik darslarida audio-vizual texnologiyalardan oqilona va tizimli foydalanish o'quv jarayonining sifatini sezilarli darajada oshiradi. Ushbu vositalar o'quvchilarda vizual va fazoviy tasavvurni rivojlantirish, mavzuga qiziqishni kuchaytirish hamda bilimlarni chuqur va mustahkam o'zlashtirishga xizmat qiladi. Shu sababli, zamonaviy pedagoglar ushbu texnologiyalarni o'quv jarayoniga faol tatbiq etishlari tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Yo'ldoshev J.G'. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2018. – 210 b.
2. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2019. – 176 b.
3. Karimova F.M. Tasviriy san'at o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2020. – 198 b.
4. Mahmudov N. Multimedia texnologiyalari va ta'lim. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021. – 142 b.